

Wees bewust van keerzijde ongevalonderzoek

Na een calamiteit doet het betrokken bedrijf vaak onderzoek naar de oorzaak ervan. Met de resultaten kan het management vervolgens maatregelen nemen om herhaling van soortgelijke ongevallen te voorkomen. Een goede zaak, zolang bedrijven zich ervan bewust zijn dat eigen ongevalonderzoeken door derden ook tegen ze kunnen worden gebruikt. Hoe moeten zij hier rekening mee houden?

*Gert-Jan Elsen,
Wladimiroff Advocaten*

ZES W'S

Vragen die management en onderzoekers zich moeten stellen voorafgaand en gedurende een ongevalonderzoek:

- Wel of geen onderzoek? vrijwillig of verplicht
- Wat onderzoeken? onderzoeksvraag
- Wie onderzoekt? intern of extern
- Welke onderzoeksmethode? uitgebreid of beperkt
- Wat rapporteren? op welke manier - welke informatie
- Wat doen met het rapport? verspreiden – follow-up

Een bedrijf dat met een calamiteit te maken heeft, zal meestal een onderzoek willen doen naar de oorzaak ervan om een vergelijkbaar ongeval in de toekomst te voorkomen. Een ongewenst neveneffect van zo'n onderzoek is dat de resultaten ervan ook tegen het bedrijf kunnen worden gebruikt. Toezichthouders en opsporingsambtenaren kunnen namelijk een afschrift van een onderzoeksrapport vorderen. En zo'n rapport kan als bewijsmiddel worden gebruikt voor bestuurlijke handhaving en strafrechtelijke vervolging.

Het is duidelijk dat dit een spanningsveld kan opleveren tussen bedrijf en handhavers. Beide hebben bij een ongevalonderzoek een ander uitgangspunt. Het bedrijf wil van een ongeval leren, naar de toekomst kijken en de bedrijfsvoering verbeteren. Opsporingsambtenaren willen vooral terugblikken: wat is er fout gegaan en is (het management van) het bedrijf daarvoor strafrechtelijk aansprakelijk te stellen? Een vergelijkbaar spanningsveld kan bestaan tussen het bedrijf en partijen die naar aanleiding van een calamiteit bij het bedrijf een schadeclaim willen indienen.

Het is belangrijk deze neveneffecten van een ongevalonderzoek van meet af aan te onderkennen. Het management kan dan bewust(er) besluiten of en op welke manier met die neveneffecten rekening kan worden gehouden. Het management moet daarom van tevoren een aantal vragen beantwoorden. Wat laat je door wie en op welke manier onderzoeken? Wat laat je op welke manier rapporteren? En wat gebeurt er met het rapport?

Wat onderzoeken?

Soms is een bedrijf verplicht gegevens over een ongeval aan de bestuurlijke

autoriteiten te verstrekken. Het gaat dan bijvoorbeeld om de oorzaak en de omstandigheden van het ongeval. Het is echter een misverstand dat de wet voorschrijft dat er altijd een ongevalonderzoek moet worden uitgevoerd. Evenmin is voorgeschreven hoe uitgebreid of diepgaand een ongevalonderzoek moet zijn en op welke manier over zo'n onderzoek moet worden gerapporteerd.

Als er een wettelijke verplichting is om informatie te verstrekken, dan is duidelijk wat ten minste moet worden onderzocht. Los daarvan is het van belang de onderzoeksvragen zorgvuldig te formuleren.

Ook de formulering van de onderzoeksvraag biedt keuzes. Gaat het om een oorzaksonderzoek of gaat het (ook) om het aanwijzen van een verantwoordelijke? Moeten de onderzoekers zich beperken tot een onderzoek naar de hoofdoorzaak, of moeten zij ook rapporteren over zogenoemde latent failures en andere observaties?

Punt van aandacht bij de opdracht is of de onderzoekers aanbevelingen moeten doen. Dit lijkt op het eerste gezicht voor de hand te liggen, maar de kans bestaat dat zij aanbevelingen doen die op 'het ideale bedrijf' zijn gebaseerd, terwijl die bedrijfseconomisch niet realiseerbaar zijn. Het risico is dat het management zich op een later moment bij de autoriteiten mag verantwoorden over in het rapport vermelde aanbevelingen.

Wie onderzoekt?

Onderzoek kan worden verricht door mensen van het bedrijf zelf of door externen. Aan beide varianten kleven voor- en nadelen. Een externe partij kan autonoom werken, en daardoor wordt het bedrijf minder bij de rapportage betrokken. Een eigen onderzoeker kan zich bij

een onderzoek juist minder vrij voelen, en soms speelt (in ieder geval voor de buitenwereld) het argument dat de keurmeester zijn eigen vlees keurt.

Er kan ook voor worden gekozen het onderzoek onder het legal privilege van een advocaat te laten uitvoeren. Zo'n rapport valt in beginsel onder het verschoningsrecht van de advocaat en hoeft dan niet aan derden te worden verstrekt. Voordeel hiervan is bovendien dat geïnterviewden vrijer durven te praten.

Wat en hoe rapporteren?

Ook bij de rapportage van de onderzoeksresultaten kunnen keuzes worden gemaakt en doet het management er goed aan zich van tevoren vragen te stellen. De antwoorden op die vragen kunnen mede afhangen van de onderzoeksopdracht. Moet het rapport zich wel of niet beperken tot de hoofdoorzaak van de calamiteit? Komen latent failures en overige observaties ook in het rapport?

Als dat laatste het geval is, dan is het belangrijk om expliciet te vermelden of er al dan niet een oorzakelijk verband bestaat met de calamiteit. Want het ten onrechte stellen van een rechtstreeks verband tussen een observatie en de calamiteit kan gevolgen hebben voor (het bewijs van) de strafrechtelijke en civielrechtelijke aansprakelijkheid. Moet er van interviews (al dan niet een voor akkoord ondertekend) verslag worden opgesteld? Komen die verslagen als bijlage bij het rapport? Moeten de namen van geïnterviewde personen worden genoemd, of alleen de functies?

Deze keuzes beschermen de geïnterviewden en zijn tegelijkertijd van invloed op de medewerkingsbereidheid van hen. Los van al deze keuzes is de hoofdregel dat een rapport vrij moet zijn van speculaties, meningen en suggesties. En natuurlijk moet worden gewaakt voor conclusies die juridische consequenties kunnen hebben. Daarom is het goed het conceptrapport door een derde te laten toetsen.

Wat doen met resultaten?

Na afronding van het rapport komt de vraag wat met het resultaat moet worden gedaan. Aan wie wordt het binnen het bedrijf verstrekt? Gaat het ook op vrijwillige basis naar derden, waaronder de autoriteiten?

Als een bedrijf verplicht is bepaalde gegevens aan de autoriteiten te verstrekken, spreekt dan moet dat natuurlijk

Ook als het onderzoeksrapport geen aanbevelingen bevat, zal het management zich de vraag stellen welke maatregelen zij nemen om een herhaling te voorkomen. Worden er géén maatregelen genomen, dan is het van belang die besluitvorming vast te leggen.

Strafrechtelijke consequenties

Een calamiteit kan vaak hand in hand gaan met strafbare feiten (zoals een overtreding van vergunningvoorschriften of de voor bedrijven geldende zorgplichten) en eventueel strafrechtelijke vervolging. Maar er kan ook sprake zijn van bijvoorbeeld dood door schuld of het verwijtbaar veroorzaken van een brand, ontploffing of overstroming. Het zou goed zijn als bij een strafrechtelijk vervolg – in het voordeel van het bedrijf – rekening wordt gehouden met het feit dat het bedrijf een ongevalon-

Het is een misverstand dat de wet voorschrijft dat er altijd een ongevalonderzoek moet worden uitgevoerd. Evenmin is voorgeschreven hoe uitgebreid of diepgaand een ongevalonderzoek moet zijn.

gebeuren. Dit betekent alleen niet dat het nodig is alle gegevens te overhandigen. Soms volstaat een kernachtige samenvatting van de onderzoeksbevindingen, in combinatie met een beschrijving van de door het bedrijf getroffen en nog te treffen maatregelen.

derzoek heeft uitgevoerd. De indruk bestaat dat dat nu niet of nauwelijks gebeurt. Sterker nog, het lijkt eerder te zijn dat die onderzoeken alleen tegen het bedrijf worden gebruikt. Dat is een gemiste kans waarmee een verkeerd signaal wordt afgegeven. ■